

Somogy Megyei Múzeum
NA-2206
Képrajzi adattár

Somogy Megyei Múzeum
NA-2206
Képrajzi adattár

Gyűjtő: L. KAPITÁNY ORSZOLYA - SMRÓ SUDIT
Gyűjtés ideje: 1928.

--	--	--	--

TART.: „MESTEREK ÉS MŰHELYEK”
C. NÉPRAJZI ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS
KIIRÁSAI

Flap

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

FÖLDRAJZI MUTATÓ: Harzali
SZAKMUTATÓ: XXIX

LELTÁROZÁS:

A forgatókönyvet írta és a kiállítást rendezte:
L. KAPITÁNY ORSOLYA és IMRŐ JUDIT

A háttérteret festette:
GÁSPÁR ANDRÁS

A kiállítási babákat készítette:
**SZELEKOVSZKY MAGDOLNA, TORMA JÓZSEF
MARTON KLÁRA, SIMON ANDREA**

Kivitelező grafikus:
MATUCZA FERENC

A kézműves termékeket készítette:
**SÁRDI JÁNOS kékfestő mester
VARGA ISTVÁN mestercukrász
MIKE JÓZSEF fazekas
KAPITÁNY JULIANNA fazekas mester
AUTH HENRIK kötélgyártó**

A kiállítás elkészítésében közreműködött:
Városépítő Kft. Marcali
Marton Klára, Simon Andrea, Horváth Péter, Kovács Péter
(Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár)
Székely Jenőné, Babina Csabáné, Markos Lászlóné, Szabó Antalné
(Marcali Városi Helytörténeti Múzeum)

A kiállítás a Marcali Városi Helytörténeti Múzeum
és a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum néprajzi anyagából készült.

A kiállítást támogatta:

Marcali Város Önkormányzata
Nemzeti Kulturális Alap
Múzeumi Kollégiuma
Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Kollégiuma
Kovács Fotó
Marcali és Vidéke ÁFÉSZ
Budapest Bank Rt.
Mustang Marcali Rt.
Somogysámson Önkormányzata

Kereskedelmi és Hitelbank Rt.
Color-Tresor Bt.
Kéthely és Vidéke Takarékszövetkezet
Somogyi Kereskedelmi és Iparkamara
Klenovics Kft.
Siotour Rt.
Agóra Bt.
KEEMM Kft.
SEFAG Rt.
Meiszterics Autósiskola

1999
KARANCZ GÁBOR
múzeumigazgató

A kovácmesterségből vált ki és önállósodott a XIV. században a lakatosság. A későbbi századokban e mesterség még tovább tagozódott. Közülük a műlakatosok - más néven a díszműkovácsok - tudásukat művészi színvonalra fejlesztették. E mesterek utódjának tekinthetjük Hikman Bélát (1887-1958), Marcali híres díszlakatosát, akinek alkotásait a kiállításban és a város számos épületén ma is megcsodálhatjuk.

A cégéerként használt kovácsoltvas sárkány, mára városképi jelentőségűvé vált, mely egykori lakóházának oromfalát (Petőfi utca 11) díszíti.

A kötélgártás alapanyaga a kender volt, amit a mesterek a parasztoktól vagy a kereskedőktől vásároltak. A kendert több munkafázison keresztül dolgozták fel.

A rostjától megtisztított növényi szárból gerebenezéssel első szálakendert, szálakendert és kócot nyertek. A fonó, zsinórozó és szálazó gépek kézi meghajtásúak voltak.

A jó minőségű első szálakenderből istráng, kötőfék és rudazókötel, a szálakenderből marhakötel, ruhaszárító és víz húzó kötel, a kócból borjúkötel és kócmadzag készült.

A mesterségnek nagy volt a helyigénye, a hosszabb kötelek fonását az udvaron vagy az utcán végezték.

A kékfestés, mint a kelmefestés egyik speciális technikája Kelet-Ázsiából ered. Magyarországon a hazájukból elvándorolt német mesterek honosították meg, akik elsősorban németek által lakott területeken telepedtek le.

A negatív mintázáson alapuló festési eljárás során, a fehér vászonra kézi mintázóval szigetelő anyagot ún. "pap"-ot vittek fel, száradás után pedig "indigó csávéban" festették kékre. Ezzel az eljárással zöld és piros alapszínű kelme is készült.

A mintázáshoz használt formákat részben a mesterek, részben vándorló formakészítők - ún. Formschneiderek, Modelstecherek - állították elő. A legkorábbi mintanyomók csak fából készültek, a XVIII. század végén a minták finomabb részleteihez vörösréz drótot és lemezt használtak. A XIX. században szinte már teljes egészében fémből formázták a divat változásaihoz gyorsan alkalmazkodó új mintákat. Somogyban kedvelték a pettyes, csirkeszemés, birkaszemés, napos, zabszemés, búzaszemés, gyertyalángos és kávészemés nyomódúcokkal tarkázott vásznat. A kékfestő anyagból varrt ruhákat viselték hétköznapi és ünnepnap, de gyászban is hordták.

A bemutatott műhelyrészlet a marcali Rücklander család és más somogyi kékfestők által használt nyomódúcokból és a mesterség egyéb eszközeiből ad válogatást, bemutatva a vászon "tarkázásának" és festésének folyamatát.

A mézeskalácsos mesterséget hazánkban már a középkorban művelték. A mesterek céhbe tömörülése - német hatásra - a XVII. század elején indult meg. A babák, szívek, huszárok mézes tésztából (méz, cukorszirup, finomliszt stb.) készültek, melyek nemcsak ízletes csemegék, hanem sokáig őrzött emléktárgyak is voltak a búcsúkra, vásárookra járóknak. Ezeket a XIX. század közepéig faragott nyomódúcok segítségével formázták. Ebben az időszakban jelentek meg a bádogszagatók, amelyeket a méz nélküli, cukorral ízesített, ún. fehértészta kiszúrásához használtak.

A kisütött tészta felületét burgonyalisztből, burgonyacukorból, ételfestékből és tojásfehérjéből készült maszszával ejzolták díszesre.

A puszedlit, stanglit "lédig" tésztából, vagy más néven barna-tésztából készítették, melynek fűszerrel ízesített alapanyaga szintén méz tartalmú volt.

A bábosok mézsört és márcot is főztek. A mézsört méz, víz és fűszerek hozzáadásával állították elő, melyet hordóban hónapokig érleltek.

A márc mézből, vízből és csillagánizsból készült frissítő ital volt.

A mesterek lépesmézet vásároltak a méhészekről. A méz kipergetése után visszamaradt viaszból gyertyát öntöttek.

Marcali mesterei között jelentős volt a Gömbös család, akik 1890-ben alapították műhelyüket.

Gömbös Istvánné özvegyi jogon 1981-ig folytatta a mesterséget.

Somogy megyében a XVIII. században 22 mezőváros illetve uradalom rendelkezett vásártartási joggal. Marcali az évente négyszer tartható vásár privilégiumához Széchenyi Antal helyi birtokos kérésére 1772-ben jutott.

A vásártartás napjait az alábbiakban határozták meg:

- Március 25. Gyümölcsoltó Boldog Asszony napján
- Május 1. Filep napján
- Július 25. Jakab napján
- November 5. Imre napján.

A vásári rendtartás meghatározta a vásár kezdetét, helyét, az árusok elhelyezkedésének rendjét és az adás vevés mozzanatait is. A vásározók körét a helyi és környékbeli mesterek és az időnként megjelenő vándorárusok jelentették. A sátorral rendelkező mestereknek előre lefoglalt helyük volt, míg a többiek - a portékától függően - szekérről, földre terített ponyváról, vagy nyakba akasztott ládából árultak.

A kiállítás középpontjába helyezett Imre napi (november 5.) vásár a két világháború közötti időszak hangulatát idézi.

A bemutatott alakok közül az iparosok polgárosult ruházatban, a vásárlók hagyományos paraszti viseletben jelennek meg. A fiatalasszony kislányával a mesztegnyői, a kékfestőnél vásárló idős asszony a bizei, a harmadik asszony öltözete a somogysámsoni népviseletet mutatja be.

Marcali Somogy megye északnyugati részén, a Balatontól 13 km-re, a Kis-Balaton és a Nagyberék által határolt részen fekszik, mint a Marcali-hát legnagyobb települése.

A XV. század közepétől a források már mezővárosként említik. E kortól a környező települések gazdasági és társadalmi központja. Az itt élő népesség megélhetését évszázadokon keresztül a földművelés biztosította, ugyanakkor, mint kistáji központ jelentős szerepet töltött be a kisipar és a kereskedelem területén.

Az 1828-as országos összeírás szerint Marcaliban 61 mesterember dolgozott, ezek között voltak csizmadiák, vargák, bocskorkészítők, cipészek, szűcsök, takácsok, szabók, szűrszabók, süveggyártók, gombkötők, kékfestők, fésűsök, borbélyok, óráskok, kovácsok, lakatosok, pékek, bábosok, szappanfőzők, kéményseprők. Az iparosok a környező települések lakóinak igényei szerint készítették termékeiket, de a mesterek is gyakoroltak ízlésformáló hatást a megrendelőikre.

1869-re az iparosok száma 82-re, a kereskedőké 23-ra emelkedett. Ebben az időszakban Kaposváron 184 iparost, 32 kereskedőt, Nagyatádon 118 iparost és 13 kereskedőt tartottak nyilván. A marcali iparosok között már ekkor jelen voltak azoknak a mesterségeknek a képviselői is, - kékfestő, cipész, lakatos, mézeskalácsos, köteles - akiknek az eszközkészletét, mesterségbeli tudását a kiállítás bemutatja.

A múzeumba került tárgyak egy részével még a XX. század első felében is dolgoztak, de a megváltozott gazdasági és társadalmi körülmények e kisipari tevékenységek megszűnéséhez vezettek.

Egyes kézművesek megrendelésre dolgoztak, mások vásárra vitték portékájukat. Marcaliban évente négy vásárt tartottak, melyek közül a legjelentősebbnek az Imre napi számított. A kiállítás középpontjába helyezett vásári jelenet a két világháború közötti időszak hangulatát idézi.